

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิด : ศึกษาการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง Facts relating to the accused : A study of pre-trial prosecution

วีริช เลิศโสภา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถนนพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร 10200

Werich Leotsopha

Faculty of Law at Thammasat University Prachan Road, Bangkok 10200

E-mail : werichbath@hotmail.com

(Received: 22 June 2023; Revised: 11 July 2023; Accepted: 11 July 2023)

บทคัดย่อ

การเริ่มต้นคดีอาญาในประเทศไทยของตำรวจจะเป็นผู้ทำหน้าที่รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษจากประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญานั้นจึงจะทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ และจับกุมผู้ต้องหาเพื่อมาดำเนินคดีให้ได้ แต่ในอีกแง่หนึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมาย เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 29 วรรค2 ได้วางหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาไว้ว่า ในคดีอาญาหากผู้กระทำผิดยังมิได้ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดและคดีถึงที่สุดจะปฏิบัติต่อผู้นั้นเสมือนผู้กระทำผิดมิได้

หลักการดังกล่าวให้การรับรองสถานะของผู้ต้องหาว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่เสมอจนกว่าจะมีคำตัดสินของศาลถึงที่สุดว่ามีความผิด แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนผู้มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและสอบสวนผู้ต้องหา กลับมองผู้ต้องหาเป็นปฏิปักษ์และมุ่งเน้นค้นหาพยานหลักฐานเพียงเพื่อให้ครบองค์ประกอบความผิดเพื่อให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ได้ โดยละเลยข้อเท็จจริงต่างๆ ของผู้ต้องหาที่เป็นคุณประโยชน์ไม่ทำการสอบสวนรวมไว้ในสำนวน ทั้งที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และ มาตรา 138 ได้วางหลักการสอบสวนเพื่อให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาและสามารถสอบสวนเพื่อให้ทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาณัติของผู้ต้องหาด้วย

บทความนี้จึงมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาการรวบรวมข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์และควรรวบรวมตั้งแต่ในชั้นก่อนฟ้อง เพื่อให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลยพินิจในการกลั่นกรองคดีอาญาได้อย่างเหมาะสม รวมถึงในชั้นกำหนดโทษ ศาลสามารถใช้ข้อมูลเหล่านี้ประกอบการใช้ดุลยพินิจกำหนดโทษหรือวิธีการอื่นที่เหมาะสมกับตัวบุคคลนั้น ๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับผู้มีบทบาทในกระบวนการยุติธรรม ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในต่างประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศมีวิธีการในการรวบรวมข้อเท็จจริงเหล่านี้และวิธีนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้การรวบรวมข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดในประเทศไทยสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ : การสอบสวนคดีอาญา การดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด

Abstract

To process a criminal case in Thailand, police officers receive a complaint from an injured party and compile all evidence before arresting the accused. Officers must also protect legal rights of the accused. Article 29, paragraph 2 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E.2560 (2017) specifies that an accused should be presumed innocent until proven guilty by a court of law

This principle certifies the pre-trial innocent status of the accused, but in practice, inquiry officers compiling an evidence and investigating the accused typically treat them antagonistically by. Focusing on evidence potentially fulfilling the fault element to fulfill prosecutory orders to the court.

Applicable facts beneficial to the offender are usually ignored as irrelevant and not included in the investigatory report. Even Yet Articles 131 and 138 the Thai Criminal Procedure Code (CPC) indicate the investigatory principle that inquiry officers should gather all evidence proving the innocence or guilt of defendants, in addition to examining the backgrounds of the accused.

This Article focuses on problems in pre-trial reception of facts about the accused information helping prosecutors effectively evaluate cases and judges during sentencing. A comparative international study was made of the judgment process, reliable facts about the accused and foreign related procedures and implementation. The goal was to improve, and render more effective, transmission of facts related to the accused in Thailand.

Keywords : Criminal investigation, Pre-trial Prosecution, Facts relating to the accused

บทนำ

แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในปัจจุบัน มีวิถีนแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก จากเดิมผู้ต้องหาอยู่ในฐานกรรมแห่งคดี ได้รับการยกฐานะเป็นประธานแห่งคดี ดังนั้นทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องร่วมมือกันค้นหาความจริง การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาต้องคำนึงถึงแนวความคิดทางอาชญวิทยาและหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล

ในปัจจุบัน แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีอยู่ 2 แนว คือ

1. หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เป็นหลักดำเนินคดีอาญาที่ให้เจ้าพนักงานต้องสอบสวนคดีอาญาทุกกรณี เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ และหากผลการสอบสวนปรากฏว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดและครบองค์ประกอบความผิดก็ต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

2. หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่ตรงข้ามกับหลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นเจ้าพนักงานอาจจะไม่ดำเนินการสอบสวนก็ได้ หรือหากสอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง ก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและเหตุผลในแต่ละคดี ซึ่งหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจเกิดขึ้นจากทฤษฎีการลงโทษที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจาก “ทฤษฎีแก้แค้น” มาเป็น “การป้องกัน” กล่าวคือ ในอดีตเราลงโทษเพื่อเป็นการ แก้แค้นให้ผู้กระทำผิดได้รับความเจ็บปวดชดเชยความผิดต่อผู้ถูกกระทำ แต่ในปัจจุบันการลงโทษ ควรกระทำเพื่อให้ผู้กระทำผิดเห็นว่าสังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดายกับการกระทำผิดนั้น และเพื่อเตือนว่าถ้าหากมีการกระทำเช่นนั้นขึ้นอีกก็ต้องรับโทษเช่นเดียวกัน อีกทั้ง ถือเป็น “การป้องกันพิเศษ” ด้วย กล่าวคือการลงโทษต้องเหมาะสมกับความผิดและความชั่ว ของผู้กระทำผิด เพื่อให้เขามีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำอีก และช่วยให้เขากลับคืนเป็นพลเมืองดีของสังคมได้¹

การสอบสวนความผิดอาญาในประเทศไทย จะเริ่มต้นจากองค์กรตำรวจ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์หรือกล่าวโทษจากประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากการ กระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาเพื่อให้ได้รับการเป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญา

เพราะในคดีอาญาหากผู้กระทำผิดยังมิได้ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดและคดีถึงที่สุดจะปฏิบัติ ต่อบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำผิดมิได้แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่ายังมีข้อบกพร่องในเรื่องการสอบสวน อยู่หลายประการ โดยเฉพาะการเน้นที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน เนื่องจากพนักงานสอบสวนจะมอง

¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 11, 2566) 480.

ผู้ต้องหาในแง่ของการเป็นปฏิปักษ์กัน ทำให้สำนวนการสอบสวนนั้น มีแต่ข้อมูลที่เป็นโทษต่อตัวผู้ต้องหา แต่เพียงด้านเดียว โดยไม่คำนึงถึงข้อมูลในส่วนที่เป็นคุณต่อตัวผู้ต้องหา ทั้งที่ การรวบรวมพยานหลักฐานของ พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมหลักฐาน ทุกชนิดที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบ ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิด ที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็น ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา²

และพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมา แห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา³ ซึ่งเป็นบทกำหนดหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ที่ปรากฏอยู่ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนเลือกที่จะ ไม่สอบสวนข้อเท็จจริง ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิดเลย แต่มุ่งเน้นการสอบสวนพฤติการณ์ ของผู้กระทำความผิดให้ครบองค์ประกอบ ความผิดเพื่อส่งฟ้องผู้ต้องหาให้ได้เท่านั้น

ทำให้เมื่อไปถึงชั้นพนักงานอัยการและศาล จะไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาในส่วนที่เป็นคุณเพื่อ ประกอบดุลพินิจในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ รวมถึงการกำหนดโทษของศาล ดังนั้น พนักงานสอบสวน จึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนที่เป็นคุณต่อตัวผู้ต้องหาด้วย ซึ่งข้อเท็จจริงที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิหลังของ ผู้ต้องหา เช่น ผู้ต้องหาอาศัยอยู่ในสภาพสังคมเช่นไร มีความประพฤติในอดีตอย่างไรบ้าง มีฐานะทางเศรษฐกิจ อย่างไร เคยได้รับการบำบัดรักษาทางจิตมาแล้วหรือไม่ เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้ควรมีอยู่ในสำนวนการสอบสวน ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวนทั้งสิ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา ของการแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ก่อนที่คดีจะเข้าสู่ศาลในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและแนวปฏิบัติของตัวอย่างประเทศในระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law ที่สามารถรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดได้ตั้งแต่ในชั้นเจ้าพนักงานทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ ตัวผู้กระทำความผิด
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทที่เหมาะสมของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ใน ประเทศไทยว่าควรมีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดอย่างไร

สมมติฐานการศึกษา

การรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์กับผู้กระทำความผิดในชั้นการดำเนินคดีก่อน ฟ้องโดยพนักงานสอบสวน เช่น ประวัติ ความประพฤติ การศึกษา และเหตุจำเป็นที่ต้องกระทำความผิด จะก่อให้เกิด

² มาตรา 131, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

³ มาตรา 138, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

เกิดผลดีในการพิจารณาธงโศกให้เหมาะสมกับจำเลยมากกว่าที่จะรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงให้ครบองค์ประกอบของความผิดเพื่อมุ่งที่จะฟ้องผู้กระทำความผิดให้รับผิดชอบแต่เพียงอย่างเดียว

วิธีการศึกษา

กำหนดวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ตำรากฎหมาย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตำบทยุติธรรม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายต่างประเทศ ความเห็นทางวิชาการต่าง ๆ ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับ แนวทางการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด และนำมาวิเคราะห์ปรับใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในการรวบรวมข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดตั้งแต่ในชั้นก่อนฟ้องหรือชั้นเจ้าพนักงาน มุ่งเน้นการศึกษาถึงมาตรการอื่นนอกจากการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วิเคราะห์ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาและประโยชน์ที่จะได้รับหากสามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีของกฎหมายประเทศไทยและกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาของการแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดตั้งแต่ ในชั้นก่อนที่คดีจะเข้าสู่ศาลในประเทศไทยและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาได้
2. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและแนวปฏิบัติของต่างประเทศ ที่สามารถรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดได้ตั้งแต่ในชั้นเจ้าพนักงาน และนำมาเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติของประเทศไทย
3. สามารถวิเคราะห์ถึงบทบาทที่เหมาะสมของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย ว่าควรมีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดอย่างไร และจะสามารถ นำข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่ได้รับตั้งแต่ชั้นก่อนฟ้องไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

ระบบการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญาตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการค้นหาความจริงในคดีและยังเป็นแนวทางการประการหนึ่งในการกำหนดวิธีการที่จะใช้เพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับคดีรวมถึงกำหนดบทบาทองค์กรของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งมีความสอดคล้องกับตัวแบบของระบบงานยุติธรรมทางอาญาของรัฐ กล่าวคือหากพิจารณารูปแบบของระบบ งานยุติธรรมและนโยบายทางอาญา ในแต่ละรัฐ ต้องพิจารณาที่

กฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรต่าง ๆ ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการที่จะดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็น เจ้าพนักงาน ฝ่ายปกครอง ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลในการร่วมกันดำเนินการค้นหาความจริง

ดังนั้นจึงมีแนวคิดทฤษฎีที่ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิฟ้องร้องคดีอาญาได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ เราสามารถเรียกกระบวนการดำเนินคดีอาญานี้ว่า “ระบบการดำเนินคดีโดยประชาชน” (Popular Prosecution)

ในการดำเนินคดีอาญาภายใต้ระบบนี้ กระบวนการค้นหาความจริงจึงเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่กรณีหรือคู่ความ บทบาทของรัฐเป็นเพียงผู้ที่คอยกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย กระบวนการในการค้นหาความจริงแบบนี้เรียกว่า “ระบบกล่าวหา” (Accusatorial System) ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น⁴

แต่หากมองว่าการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหน้าที่ของ “รัฐ” ที่จะต้องดำเนินการ อำนาจความยุติธรรมย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐ ระบบการดำเนินคดีอาญาย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐเช่นเดียวกัน ในระบบนี้ รัฐหรือองค์กรของรัฐ จะเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา เพื่อการค้นหาความจริงเอง จึงสามารถเรียกว่าเป็น “ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (Public Prosecution)⁵ เมื่อมีการกระทำผิดอาญาต้องถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญา รัฐจะมีอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเอง ผ่านทางองค์กร หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งก็คือพนักงานอัยการ สำหรับประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมัน

หลักการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา

ในคดีอาญา การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหลักการที่สำคัญในการค้นหาความจริง การที่จะมีความคิดเห็นในคดีไปในทิศทางใดจะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ได้รับในคดีให้ถี่ถ้วนก่อนตั้งแต่ ในชั้นสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชั้นสั่งคดีของพนักงานอัยการ และชั้นพิจารณาคดีของศาล ดังนั้น จึงควรศึกษาถึงหลักการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้การดำเนินคดีอาญา สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหลักที่ควรคำนึงในการสอบสวนอยู่ 2 ประการคือ

⁴ อุดม รัฐอมฤต, “การฟ้องคดีอาญา” ใน ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์และคณะ, *รวบรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535) 479, 490.

⁵ คณิต ฅ นคร, “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน” (2528) 15:3 *วารสารนิติศาสตร์* 1, 15.

1. หลักสันนิษฐานว่าผู้กระทำความผิดบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) เป็นหลักการที่สำคัญของการดำเนินคดีอาญา ที่วางหลักการว่าหากศาลยังไม่ได้ตัดสินความผิดและมีคำพิพากษาถึงที่สุด จะถือว่าผู้กระทำความผิดมีความผิดและมีคำพิพากษาถึงที่สุดจะถือว่าผู้กระทำความผิดมีความผิดแล้วมิได้ และจะต้องอยู่ในสถานะผู้บริสุทธิ์อยู่เสมอจนกว่าจะเสร็จสิ้นกระบวนการดังกล่าว ถือเป็นหลักสากล ที่ต่างประเทศใช้กันอย่างแพร่หลาย และปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ซึ่งได้กำหนดหลักการข้างต้นในข้อ 11 ไว้ว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า มีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี”⁶

2. หลักการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน การสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทย ถือว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่พนักงานสอบสวนทำการรวบรวมไว้จะปรากฏในชั้นนี้ และพยานหลักฐานดังกล่าวสามารถใช้ประกอบดุลยพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการและการพิจารณาของศาลเพื่อตัดสินคดีเช่นกัน ซึ่งพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมไว้ในสำนวนปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ที่บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา

เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” หลักการดังกล่าวมีไว้เพื่อยืนยันถึงหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้บริสุทธิ์ รวมถึงเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำงานของพนักงานสอบสวนจากเดิมมองผู้ต้องหาเป็นคู่ต่อสู้แต่หลักการที่พนักงานสอบสวนต้องยึดถือคือหลักการค้นหาความจริง⁷ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวน มักไม่รวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาไว้ในสำนวนแต่จะรวบรวมเฉพาะพยานหลักฐานให้ครบองค์ประกอบความผิดเพื่อให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ได้เท่านั้น และไม่มีบทบัญญัติใดที่จะลงโทษพนักงานสอบสวนหาก ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 131 ให้ครบถ้วน เพราะถือว่าการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเป็นดุลยพินิจที่จะรวบรวมหรือไม่รวบรวมสิ่งใดไว้ในสำนวนก็ได้ รวมถึงไม่ทำให้การสอบสวนนั้นเสียไปแต่อย่างใด⁸

ข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์

ข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาแห่งชีวิต สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ตลอดจนมูลเหตุจูงใจให้กระทำความผิดนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะถูกรวบรวมไว้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวน เพื่อเป็นข้อมูลเสริมให้พนักงานอัยการสามารถสั่งคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถใช้ในชั้นศาลในชั้นต้องการพิจารณาและกำหนดโทษของผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสม

⁶ Universal Declaration of Human Rights (UDHR) 1948 Article 11 Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence.

⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 23, 2565) 245-247.

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5766/2549.

การที่พนักงานสอบสวนจะรวบรวมข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดตั้งแต่ในชั้นสอบสวน จะต้องยึดหลักการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ก็จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดและพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้กระทำความผิด รวมถึงในมาตรา 138 ที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิต และพฤติกรรมต่าง ๆ ในอดีตของผู้กระทำความผิด ควบคู่ไปกับพยานหลักฐานเพื่อให้ครบองค์ประกอบความผิด ข้อเท็จจริงเหล่านี้สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่⁹

1. ลักษณะข้อเท็จจริงที่เป็นผลดี

ข้อมูลในส่วนที่เป็นประโยชน์ของผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่แล้วจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมส่วนตัวในการดำเนินชีวิต รวมถึงอุปนิสัยสภาพแวดล้อม ๆ ต่าง ๆ ก่อนจะเกิดการกระทำความผิดขึ้น ได้แก่สภาพแวดล้อมในสังคมที่อาศัยอยู่ ประวัติของบุคคลในครอบครัวลักษณะนิสัยส่วนตัว ประวัติการทำงานและสุขภาพทางร่างกายหรือสุขภาพจิต เป็นต้น

2. ลักษณะข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้าย

ข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายต่อผู้กระทำความผิด โดยปกติจะเป็นพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะพิสูจน์ได้ว่าผู้กระทำความผิดมีพฤติการณ์ครบองค์ประกอบความผิดที่ถูกกล่าวหา รวมถึงประวัติในอดีตที่เคยกระทำความผิดมาก่อน ว่าเคยได้รับโทษฐานใดและอยู่ระหว่างรอการลงโทษหรือไม่ ประวัติเหล่านี้สำหรับในประเทศไทยสามารถเรียกได้ว่าเป็น “ทะเบียนประวัติ อาชญากร” ซึ่งในทะเบียนเหล่านี้จะระบุประวัติของผู้เคยกระทำความผิดไว้ก่อนได้แก่¹⁰

ส่วนที่ 1 ได้แก่ ชื่อ อายุ ลักษณะทางกายภาพ ดำเนินบนร่างกาย ความพิการ นิสัยส่วนตัว ภาพถ่าย เชื้อชาติ ลายนิ้วมือ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ภูมิลำเนา สถานที่เกิด สถานที่ทำงาน สถานที่ที่ชอบไปอยู่ เป็นประจำ

ส่วนที่ 3 ได้แก่ พี่น้อง เครือญาติ บรรดาเพื่อน สภาพแวดล้อมของบุคคลรอบตัวและสภาพแวดล้อมของสถานที่อยู่

ส่วนที่ 4 ได้แก่ ความรู้ความสามารถ การศึกษาที่ได้รับ การประกอบอาชีพ พฤติกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับนิสัยตนเอง ความเชื่อ วิธีการกระทำความผิดมาก่อน

การแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดในประเทศระบบ Common Law

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ การนำคดีเข้าสู่ศาล ซึ่งเป็นการเริ่มต้นคดีอาญา พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจแต่ผู้เดียวในการฟ้องคดีอาญา ส่วนการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานและการจับกุมผู้ต้องหาเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

⁹ ณัฐพงศ์ สวัสดิ์วงษ์พร, การค้นหาคำความจริงจากภูมิหลังผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550) 14-15.

¹⁰ ทวีศักดิ์ รักคิดโต, ทะเบียนประวัติอาชญากร (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544) 11.

อย่างไรก็ตามในชั้นการสอบสวน ของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยปกติจะต้องมีพนักงานอัยการ คอยควบคุม กำกับดูแลการสอบสวนอยู่เสมอโดยพนักงานอัยการประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการแบ่งแยกพื้นที่รับผิดชอบ ออกจากกันตามแต่ละท้องที่ และมีหน้าที่คอยให้คำแนะนำเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่รับผิดชอบของตนเองอยู่เสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่านอกเหนือจากการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว พนักงานอัยการจะต้องทำหน้าที่ควบคุมการสอบสวน ของเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคู่กันไปด้วย

เมื่อผู้กระทำความผิดถูกจับกุมตัวตามหมายจับหรือมาปรากฏตัวเองตามหมายจับ เจ้าหน้าที่ตำรวจ จะแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายจากนั้นจึงจะทำการสอบสวนและทำบันทึกการสอบสวน แจ้งแก่พนักงาน อัยการในท้องที่ที่รับผิดชอบคดีนั้น ๆ การทำบันทึกสอบสวนในลักษณะนี้จะปรากฏข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในคดี รวมถึงพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในคดีแต่ละจะไม่รวมถึงความเห็นในทางคดี เฉกเช่นในประเทศไทย ว่าเห็นควร สั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องหรือไม่ จากนั้นจะนำบันทึกการสอบสวน ส่งมอบต่อพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบสำนวน ในสำนักงานอัยการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

พนักงานอัยการสามารถเป็นผู้เริ่มต้นคดีอาญาทั้งการสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน และ การจับกุมได้ด้วย¹¹ ซึ่งโดยปกติการจับกุมและสอบสวนผู้ต้องหาจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ในบางรัฐ กำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบก่อนเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการ ยึด คั่น หรือจับกุม จะต้องได้รับการอนุญาตจากอัยการในเบื้องต้นเสียก่อนจึงจะกระทำได้อัยการจึงจะต้องใช้ดุลยพินิจอย่าง รอบคอบเพื่อตรวจสอบถึงความเหมาะสมในการออกหมายจับหรือทำการจับกุม

ในชั้นสอบสวน พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะเข้าร่วมการสอบสวนรวมถึงปล่อยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ให้ทำการสอบสวนเอง หรือในบางกรณีพนักงานอัยการก็สามารถทำการสอบสวนคดีอาญาเอง โดยไม่จำเป็นต้อง ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าร่วมสอบสวนก็ได้ และในคดีใดที่คำรับสารภาพของผู้ต้องหา จะมีส่วนทำให้คดีลุล่วง ไปด้วยความรวดเร็ว พนักงานอัยการก็มักจะเข้าร่วมการสอบสวนด้วยเสมอ¹²

สำหรับข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดอาจปรากฏได้ในชั้นก่อนการฟ้องคดีเข้าสู่ศาลและในชั้น พิจารณาคดีของศาล โดยบุคคลที่จะทำหน้าที่นำเสนอข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดให้แก่พนักงาน คุมประพฤติเนื่องจากมีหน้าที่ในการทำรายงานสืบเสาะข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิด ก่อนการพิพากษาของศาล (Pre-sentence Investigation Report)

โดยบันทึกการสืบเสาะดังกล่าว มีความสำคัญในชั้นก่อนฟ้องคดีเพื่อให้พนักงานอัยการประกอบ ดุลยพินิจในการสั่งคดีได้อย่างเป็นธรรม รวมถึงในชั้นกำหนดโทษของศาลจะใช้รายงานนี้ประกอบการพิจารณา เช่นกัน โดยประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกาได้วางกรอบ

¹¹ อุททิศ แสนโกสิก, *การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514) 43.

¹² เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, “การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวนตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา” (2521) 9:4 *วารสารนิติศาสตร์* 44, 51.

การจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ในรายงานดังกล่าวไว้เช่น¹³ พฤติการณ์ต่าง ๆ ในคดี ประวัติอาชญากรรม ประวัติทางสุขภาพจิต พื้นเพครอบครัว ภาระหนี้สิน ประวัติการศึกษา ประวัติ การทำงาน เป็นต้น

ประเทศอังกฤษ

การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษยึดหลักการให้ประชาชนในสังคมมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตรวจสอบความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงใช้หลักการฟ้องคดีโดยประชาชนตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาโดยทั่วไปคือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่จะต้องเป็นผู้เริ่มต้นคดีอาญาและทำการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อจับกุมและสอบสวนผู้กระทำความผิด เมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็จะส่งสำนวนสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการเพื่อใช้ดุลยพินิจในการสั่งคดีต่อไป

ดังนั้นในประเทศอังกฤษหลักการสอบสวนคดีอาญาย่อมมีความแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากการเริ่มต้นคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา พนักงานอัยการสามารถเริ่มต้นคดีและ ทำการสอบสวนได้เอง แต่ในประเทศอังกฤษได้แยกการสอบสวนกับการฟ้องร้องออกจากกัน ทำให้พนักงานอัยการในประเทศอังกฤษ ไม่สามารถทำการสอบสวนคดีอาญาได้เอง ทำได้เพียงเข้าไปกำกับดูแลการสอบสวนในภาพรวมเท่านั้น

ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในอดีต มีอำนาจทั้งรับคำร้องทุกข์ รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ จับกุมผู้ต้องหา และส่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวง (Magistrate Court) ในคดีความผิดเล็กน้อย ทำให้การสอบสวน และการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งในด้านการสอบสวนและการฟ้อง แต่หากเป็นคดีที่มีความซับซ้อนมากเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะทำการว่าจ้างนักกฎหมายเอกชน (Solicitor) ให้เป็นผู้ทำการฟ้องร้องคดีแทนตนในฐานะทนายความโจทก์¹⁴

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการให้อำนาจองค์กรตำรวจมากเกินไปทั้งในการสอบสวนและการฟ้องร้อง ทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคมเนื่องจากขาดการตรวจสอบวิธีใช้อำนาจโดยองค์กรอื่น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการใช้อำนาจเกินขอบเขตของกฎหมาย ประชาชนในสังคมขาดความเชื่อถือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จนกระทั่งปี ค.ศ.1986 ได้มีการจัดตั้งองค์กรอัยการขึ้นมาเพื่อตรวจสอบการทำหน้าที่ของตำรวจและแยกอำนาจการฟ้องร้องของตำรวจ มาอยู่ที่พนักงานอัยการเพื่อให้ความ เป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญามากขึ้น ชื่อว่า Crown Prosecution Service (CPS) โดยมี Director of Public Prosecutions (DPP) เป็นหัวหน้าหน่วยงาน

ในด้านการปฏิบัติงานคดีอาญาของพนักงานอัยการประเทศอังกฤษถูกจำกัดอำนาจให้อำนาจ ในการพิจารณาพยานหลักฐานและฟ้องร้องคดีต่อศาลเท่านั้น ส่วนอำนาจการสอบสวนเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยสมบูรณ์ ด้วยเหตุว่าองค์กร CPS ถูกตั้งขึ้นเพื่อคานอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นสำคัญ หากอนุญาตให้พนักงานอัยการเข้าไปส่วนร่วมในการสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นคดี อาจทำให้การใช้ดุลยพินิจในการสั่งคดีไม่มี

¹³ เศรษฐชัย อันสมศรี, ดุลยพินิจในการกำหนดโทษจำคุก (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547) 35-36.

¹⁴ สัตยา อรุณธาริ, อำนาจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) 48.

ความเป็นกลางเนื่องจากเป็นผู้ทำการสอบสวนและฟ้องร้องในคนเดียวกันเสียเอง อีกทั้งพนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจในทางกฎหมายที่จะเข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจไปทำการสืบสวนหรือค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด แต่อาจใช้การขอความร่วมมือในลักษณะไม่เป็นทางการแทน

อย่างไรก็ตามในด้านการฟ้องคดีอาญา นอกเหนือจากพนักงานอัยการที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ต่อศาลแล้ว หน่วยงานของรัฐบาลต่างๆก็สามารถฟ้องคดีอาญาต่อศาลเองได้โดยไม่ต้องทำการติดต่อผ่านพนักงานอัยการ ดังเช่นประเทศไทย ด้วยเหตุว่าหน่วยงานราชการแต่ละแห่ง ย่อมมีสำนักงานกฎหมาย ของตนในการดูแลเรื่องการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายที่ตนมีอำนาจอยู่แล้ว ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่กระทำมาตั้งแต่อดีต

ส่วนการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยปกติแล้วจะทำการรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอต่อการส่งฟ้องของพนักงานอัยการ นอกจากนี้ยังจะต้องรวบรวมข้อเท็จจริง อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาด้วย เช่น วัน เดือน ปีเกิด อาชีพการงาน ลักษณะร่างกาย ประวัติอาชญากรรม สภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่ของครอบครัว เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องทำการรวบรวมไว้ในสำนวนสอบสวน ตั้งแต่มีการจับกุมผู้ต้องหาแล้ว

การแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดในประเทศระบบ Civil Law

ประเทศฝรั่งเศส

การดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานในประเทศฝรั่งเศส ในชั้นการสอบสวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ประกอบไปด้วย ตำรวจฝ่ายคดี พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน บุคคลเหล่านี้จะร่วมกันทำการค้นหาความจริงในคดี สำหรับการเริ่มต้นการสอบสวน ตำรวจฝ่ายคดีจะเป็น ผู้สอบสวนข้อเท็จจริงในชั้นต้นและกรณีเกิดความผิดซึ่งหน้า โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้กำกับดูแลการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีด้วยส่วนผู้พิพากษาสอบสวนจะสามารถเข้าร่วมการสอบสวนได้เพียงบางคดีหรือในคดีที่พนักงานอัยการร้องขอให้เข้าร่วมการสอบสวนด้วยเท่านั้น

เมื่อตำรวจฝ่ายคดีได้รับคำร้องทุกข์และสามารถพิสูจน์ทราบถึงผู้กระทำความผิดหรือในความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งหน้า จะต้องทำการรายงานต่อพนักงานอัยการในพื้นที่รับผิดชอบ จากนั้นจึงเข้าตรวจสอบ ยังสถานที่เกิดเหตุและมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ รวมถึงสอบถามพยานบุคคล เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องในคดีให้ครบถ้วน ทั้งนี้ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจกว้างขวางในการปฏิบัติงานเนื่องจากเป็นเหตุจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นไม่นานหลังมีการ ก่อเหตุให้เร็วที่สุด โดยปกติแล้วการสอบสวนในความผิดซึ่งหน้าจะกระทำในประเภทความผิดที่มี โทษร้ายแรงและโทษปานกลางเป็นหลัก

หลังจากที่ตำรวจฝ่ายคดีได้ทำการแจ้งต่อพนักงานอัยการในพื้นที่รับผิดชอบแล้ว พนักงานอัยการสามารถเข้าร่วมการสอบสวนด้วยตนเองหรือสั่งให้ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้สอบสวนต่อไปเองก็ได้ ในทางปฏิบัติแล้วหากมิใช่คดีร้ายแรงพนักงานอัยการก็จะมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวนต่อไป แต่หากพนักงานอัยการ

ตัดสินใจเข้าร่วมการสอบสวนด้วยตนเอง พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจสอบสวนเช่นเดียวกับตำรวจฝ่ายคดี และในคดีที่มีความร้ายแรง ซับซ้อน พนักงานอัยการอาจร้องขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเข้าร่วมการสอบสวนด้วยก็ได้

ส่วนบทบาทของผู้พิพากษาสอบสวน หลักการทำการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวนจะใช้หลักการค้นหาความจริงในคดีอาญา ความจริงที่ว่านี้หมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเช่นเดียวกัน ในด้านการสอบสวนจะเป็นผู้ช่วยเหลือตำรวจฝ่ายคดีในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ และในบางคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนจำเป็นจะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จะต้องให้ผู้พิพากษาสอบสวนผู้มีความรู้ความสามารถในด้านนั้น ๆ มาควบคุมการทำงานด้านสอบสวนด้วย เช่น คดีด้านการเงินหรือการตรวจสอบสาเหตุการเสียชีวิตโดยใช้หลักนิติวิทยาศาสตร์ เป็นต้น รวมถึงการสอบสวนคดีอาญาที่มีโทษสูง กฎหมายกำหนดว่าต้องมีผู้พิพากษาสอบสวนร่วมทำการสอบสวนในคดีนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

ในการสอบสวนคดีอาญาของผู้พิพากษาสอบสวนร่วมกับตำรวจฝ่ายคดี ข้อแตกต่างคือผู้พิพากษาสอบสวนจะสามารถใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ ที่ตำรวจฝ่ายคดีไม่สามารถจะกระทำได้ เช่น การควบคุมผู้ต้องหาในขณะที่ทำการสอบสวน การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาโดยมีประกัน การอนุญาตให้คัดฟัง ทางโทรศัพท์ เป็นต้น โดยปกติแล้วผู้พิพากษาสอบสวนจะใช้อำนาจเหล่านี้ได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการ ร้องขอให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนคดีอาญาเท่านั้น

สำหรับคดีประเภทร้ายแรง กฎหมายบังคับให้ต้องมีการสอบสวนภูมิหลังของผู้กระทำความผิดในทุกกรณี แต่ในคดีความผิดระดับกลาง จะทำการสอบสวนข้อมูลดังกล่าวไว้หรือไม่ก็ได้¹⁵ ทั้งนี้ เป็นดุลยพินิจของศาลสอบสวนที่จะพิจารณาดำเนินการ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าในการพิจารณาว่าคดีใด ควรจะต้องทำการสืบสวนเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดการสอบสวนในประเทศฝรั่งเศสแบ่งตามระดับชั้นโทษของความผิดนั้น ๆ มิใช่บังคับให้ต้องสอบสวนในทุกคดี ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชั้นก่อนฟ้องและชั้นกำหนดโทษของศาลได้ต่อไป

ประเทศเยอรมัน

เป็นประเทศผู้นำทางระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ดังนั้นการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และ ทนายความต่างทำหน้าที่ร่วมกันในการรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ทั้งในทางที่เป็นประโยชน์และในทางที่เป็นโทษ รวมถึงข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุบรรเทาโทษต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นประวัติส่วนตัวและภูมิหลัง นิสัย ความประพฤติ การศึกษา บุคลิกลักษณะ สุขภาพร่างกาย และภาวะแห่งจิตใจ ตลอดจนประวัติการกระทำความผิดของจำเลย ทั้งนี้เพื่อให้การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำเลยเป็นไปอย่างถูกต้อง

¹⁵ มาตรา 79, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.

เหตุผลที่ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องทำหน้าที่ร่วมกัน ในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยให้มากที่สุด ก็เพราะประเทศเยอรมันไม่มีการทำรายงาน ก่อนพิพากษา (Presentence reports) เสนอต่อศาล เพื่อช่วยในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำเลยเช่น ประเทศที่ใช้ระบบ Common Law ถือปฏิบัติกันอยู่นั่นเอง¹⁶

ในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดนั้น อัยการและตำรวจจะทำหน้าที่ร่วมกัน ในการหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับ จำเลยให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เช่น ประวัติของผู้กระทำความผิด สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และความประพฤติภายหลัง การกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามที่จะเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งความพยายาม ของผู้กระทำความผิด ที่จะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย รวมตลอดถึงข้อเท็จจริงอื่น ๆ เกี่ยวกับ ตัวจำเลยทั้งในทางที่เป็นคุณและโทษ ทั้งนี้เพื่อนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษของจำเลย

นอกจากนั้น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยยังเป็นประโยชน์ต่อพนักงานอัยการ ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับอัตราโทษที่จำเลยสมควรได้รับเสนอต่อศาล เพราะข้อเท็จจริงต่าง ๆ เหล่านี้จะมีผลต่อการกำหนดโทษเบื้องต้นของศาลว่าสมควรจะให้จำเลยได้รับโทษสถานใดจึงจะเหมาะสมและความเห็นของอัยการ ที่เสนอต่อศาลนั้น จะกระทำในรูปของคำแถลงการณ์ปิดคดีภายหลังการสืบพยานเสร็จสิ้น โดยปกติความเห็นของอัยการดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดโทษจำเลยอย่างมาก เพราะศาลมักจะลงโทษจำเลยโดยคำนึงถึงอัตราโทษที่พนักงานอัยการเสนอมา แต่ความเห็นของพนักงานอัยการก็มีได้ เป็นข้อผูกมัดที่ศาลจะต้องถือปฏิบัติตามแต่อย่างใด

โดยข้อเท็จจริงเหล่านั้นมักจะมีประกอบอยู่ในสำนวนสอบสวนที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดี ได้แก่ แรงจูงใจให้กระทำความผิด สภาพจิตใจ ผลร้ายที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับความชั่วร้ายของบุคคลนั้นอย่างไร ภูมิหลังของผู้กระทำความผิด พฤติกรรมภายหลังกระทำความผิดและการพยายามแก้ไขความเสียหาย เป็นต้น

ในการพิจารณาตัดสินของศาล หลังจากที่มีการสืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานอัยการในฐานะทนายความ ผู้รักษาประโยชน์ของสาธารณะ จะมีคำแถลงการณ์ปิดคดีภายหลังการสืบพยาน เสร็จสิ้น ทุกครั้ง เพื่อเป็นการสิ้นสุดกระบวนการเสนอข้อเท็จจริงในศาล พร้อมทั้งเสนออัตราโทษที่เหมาะสม ในการเสนออัตราโทษนี้พนักงานอัยการจะต้องฟังข้อเท็จจริงในการสืบพยาน และพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดี รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยด้วย เพราะข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้จะมีผลต่อการกำหนดโทษเบื้องต้นของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจ ในการเสนออัตราโทษต่อศาลว่าสมควรจะให้จำเลยได้รับโทษเหมาะสมกับตัวบุคคล

¹⁶ เกียรติภูมิ แสงสิทธิ, กระบวนการกำหนดโทษคดีอาญา: เปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ(นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533) 66.

วิเคราะห์ปัญหาการรวบรวมข้อเท็จจริงของผู้กระทำผิดในประเทศไทย

ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 กำหนดให้ พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามโซ่ เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ ของผู้ต้องหา ดังนั้นเจ้าพนักงานตำรวจตั้งแต่ผู้จับกุม ผู้สืบสวน ผู้สอบสวน

พนักงานสอบสวนจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนการสอบสวนใหม่ให้ถูกต้อง หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของมาตราดังกล่าวจะเห็นถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ที่ต้องการให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานของฝ่ายผู้ต้องหาด้วย เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ และข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับภูมิหลังของตัวผู้ต้องหาไว้ในสำนวนด้วย เนื่องจากในปัจจุบันพนักงานอัยการ ไม่มีอำนาจในการสอบสวน

และจากการที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนดังกล่าวนี้ ส่งผลให้พนักงานอัยการ ไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงในคดีได้ตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถใช้ดุลพินิจในการ สังเกต รวมถึงการวางรูปคดีที่เหมาะสมได้ อีกทั้งกฎหมายในปัจจุบันมิได้บัญญัติไว้โดยตรงให้พนักงานอัยการจะต้องเสนอความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาทำให้ ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจึงละเว้นที่จะสอบสวนในประเด็นดังกล่าว

สำหรับพนักงานอัยการ ภายหลังพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจฟ้องคดีแล้ว พนักงานอัยการจะต้องจัดทำคำฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ทั้งนี้ควรกล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่จำเลยมาในท้ายฟ้อง เช่น ประวัติความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ซึ่งมาตราดังกล่าวได้วางหลักเกณฑ์หรือบทบังคับไว้ว่าคำฟ้องจะต้องทำเป็นหนังสือ และจะต้องมีรายละเอียดตามใน (1)-(7) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในคำฟ้อง จะต้องมีความละเอียดตามที่กฎหมายกำหนด แต่ถ้าในกรณีที่คำฟ้องจะมีรายละเอียดอย่างอื่นนอกจาก (1)-(7) เช่น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอัตราโทษของพนักงานอัยการ หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด กฎหมายก็มิได้มีบทต้องห้ามแต่อย่างใดและจะถือได้ว่าคำฟ้องนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเหล่านี้จะมีประโยชน์ในชั้นกำหนดโทษของศาลในอนาคตอีกด้วย

สรุปแนวปฏิบัติของตัวอย่างประเทศในระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law

สำหรับแนวปฏิบัติในประเทศระบบกฎหมาย Common Law ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นจะเห็นว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถรวบรวมข้อเท็จจริงของผู้ต้องหาได้ตั้งแต่ถูกจับกุมโดยอาศัยความร่วมมือกัน

ระหว่างหน่วยงานสืบเสาะ (Pre-trial Service Agency) ที่มีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ร่วมค้นหามูลหังของผู้ต้องหาเพื่อประกอบสำนวนคดี อีกทั้งพนักงานอัยการยังมีอำนาจในการเข้าร่วมการสอบสวนเพื่อตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ของผู้ต้องหาจะทำการฟ้องต่อศาลอีกด้วย ส่วนในประเทศไทยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นมูลหังของผู้ต้องหาตั้งแต่ถูกจับกุมแล้ว

ส่วนแนวปฏิบัติในประเทศระบบกฎหมาย Civil Law ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น เห็นว่าในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการและตำรวจ จะร่วมกันตรวจสอบมูลหังของจำเลยตั้งแต่ถูกจับกุม ทั้งนี้ อาจไม่ต้องดำเนินการในทุกกรณีเพื่อไม่ให้เป็นการแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐมากเกินไป แต่อาจทำการตรวจสอบมูลหังเฉพาะในคดีความผิดที่มีโทษสูงเช่น จำคุกตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไปได้ ส่วนประเทศเยอรมันพนักงานอัยการมีอำนาจที่จะเข้าร่วมการสอบสวนตั้งแต่แรก และมีบทบาทในการแถลงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดในชั้นกำหนดโทษของศาล เพื่อให้ศาลมีข้อมูลประกอบดุลยพินิจกำหนดโทษเช่นกัน

บทบาทที่เหมาะสมของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย

1. พนักงานสอบสวน ควรจะต้องปรับกระบวนการค้นหามูลหังในการสอบสวนคดีอาญา เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 กำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา แม้การไม่ปฏิบัติตามมาตราดังกล่าวจะไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป แต่อาจส่งผลให้พนักงานอัยการขาดข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อประกอบดุลยพินิจการสั่งคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. พนักงานอัยการควรมีส่วนในการช่วยนำเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดตั้งแต่ ในการร่างคำฟ้อง ด้วยเหตุว่าคำฟ้องตามมาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดมาตรฐานที่จะต้องใส่ไว้ในคำฟ้องตาม (1)-(7) แต่ทั้งนี้กฎหมายมิได้ห้ามให้พนักงานอัยการบรรยายถึงมูลหังต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ศาลสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชั้นกำหนดโทษที่เหมาะสมแก่จำเลยได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. เห็นควรมีการออกกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องให้พนักงานสอบสวนทำการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหาตั้งแต่ในชั้นสอบสวน โดยไม่ต้องทำทุกคดีแต่อาจทำเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษสูงเช่น จำคุกตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป เป็นต้น หากไม่ปฏิบัติตามอาจเป็นความผิดวินัย

2. เห็นควรมีให้ผู้ช่วยในการรวบรวมข้อมูลของพนักงานสอบสวน อาจอยู่ในรูปแบบของพนักงานคุมประพฤติหรืออาสาสมัครคุมประพฤติที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมคุมประพฤติก็ได้ เนื่องจาก มีความเชี่ยวชาญในการรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดมากกว่า

3. เห็นควรให้พนักงานอัยการนำเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นมูลหังของผู้กระทำความผิดไว้ในคำฟ้องตั้งแต่แรก รวมถึงเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดในรูปแบบของคำแถลงปิดคดีเพื่อให้ศาลสามารถมีข้อมูลกำหนดโทษที่เหมาะสมกับตัวบุคคลได้

บรรณานุกรม

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, “การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวนตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา” (2521) 9:4 วารสารนิติศาสตร์.
- เกียรติภูมิ แสงศศิธร, กระบวนการกำหนดโทษคดีอาญา : เปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533).
- คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 11, 2566).
- คณิต ณ นคร, รวบรวมบทความด้านวิชาการของ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร (กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร, 2540).
- คณิต ณ นคร, “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน” (2528) 15:3 วารสารนิติศาสตร์.
- ณัฐพงศ์ สวัสดิ์วงษ์พร, การค้นหาความจริงจากภูมิหลังผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550).
- ทวีศักดิ์ ภักดีโต, ทะเบียนประวัติอาชญากร (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544).
- มานะ เพาะช่วย, ระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน : ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556).
- เศรษฐชัย อันสมศรี, ดุลยพินิจในการกำหนดโทษจำคุก (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547).
- สัตยาอรุณธรี, อำนาจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).
- สุรศักดิ์ลิขิตวิวัฒน์กุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานับอ้างอิง (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 23, 2565).
- อุดม รัฐอมฤต, “การฟ้องคดีอาญา” ใน ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์และคณะ, รวบรวมบทความทางวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535).
- อุททิศ แสนโกสิก, การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514).

